

KURZUSLEÍRÁS 2023/24. tavaszi félév

- 1. A kurzus címe magyarul:** Bevezetés a vallástudományba
- 2. A kurzus címe angolul:** Introduction to Religious Studies
- 3. Oktató neve, beosztása, tudományos fokozata:** dr. Biró Tamás, egyetemi docens
- 4. Oktatásért felelős szervezeti egység (tanszék):** Judaisztikai Tanszék
- 5. A kurzus kódja:** JUD01006CJDA3
- 6. A kurzus típusa, számonkérés módja:** gyakorlat
- 7. Kreditek száma:** 2
- 8. Heti óraszám:** 2
- 9. Az óra időpontja:** kedd, 8.30-10.00

10. Rövid kurzusleírás:

A kurzus alapszintű bevezetést nyújt a vallástudományba: annak néhány fogalmával, nézőpontjával, fő irányzataival, a felvethető kutatási kérdésekkel és az azokra adható válaszokkal ismerteti meg a hallgatókat. Ezzel egyidejűleg azon is elgondolkodunk, hogyan kutatható a judaizmus, milyen új utakat nyitnak ezek a fogalmak a zsidó vallás és vallástörténet egyes jelenségeinek megértéséhez.

11. Részletes tematika:

Goldziher Ignác 1880-ban a következő szavakkal foglalja össze a Rabbiképzőben oktatandó vallástudomány tematikáját: „*mi a vallás, hogyan keletkezett, hogyan fejlődött, mily factorok működtek közre fejlődésén, milyenek fejlődésének általános törvényei és tapasztalatai, tüneményei; [...] a zsidó vallás mily helyet foglal el ezen fejlődési menetben, miképpen nyilvánul benne a történelem különböző korszakaiban a vallás fogalma, mily irányban fejlődnek benne a vallásalakulás tényezői [...] mindazon fontos tudományos igazságokkal együtt, melyek ezen tudománynyal kapcsolatban állnak [...]*”.

A *Bevezetés a vallástudományba* tárgy célja az, hogy a hallgatók elsajátítsák azt a szemléletmódot, és megismerkedjenek azokkal az alapfogalmakkal, amelyek általában a vallás, különösen pedig a zsidó vallás tudományos kutatásához szükségesek. A goldziheri programot követve, a judaizmust nem mint partikuláris jelenséget, hanem mint az általános emberi kultúra egyik jelenségének – a vallásnak – egyik megnyilvánulási formáját szeretnénk megérteni. Azonban túllépünk a Goldziher korát jellemző történeti szemléleten, és a vallást társadalmi, antropológiai, pszichológiai, biológiai, szimbolikus vagy éppen funkcionális jelenségként is meg fogjuk vizsgálni.

A kurzus nem tekinthető bevezetésnek a vallástudomány klasszikus elméleteibe, se nem a nagy világvallások vallástörténetébe, se nem a zsidó vallás kontextusaként szolgáló ókori keleti, késő antik és középkori kultúrák vallásaiba, se nem az egyes vallási jelenségek kutatásához szükséges módszertanokba. Jelen félév célja ezeknek a bevezetéseknek a bevezetése: eljutni a laikusok naiv vallásfogalmától a vallástudomány egyes területei és iskolái által megfogalmazott kérdésekig.

Előzetes tematika (nem heti lebontásban):

1. Bevezetés: mi a vallás? Perspektívák: a vallás mint rendszer. A vallástudomány haszna.
2. Vallástudomány és teológia: hol a határ? Émikus és étikus nézőpontok.
3. A zsidóság tudományos kutatása: a Wissenschafttól a Jewish studies-ig.
4. A vallás jelenségei 1: hiedelmek, istenségek, mitológia, szent szövegek, teológia, vallásjog.
5. A vallás jelenségei 2: tér, idő, kultuszhelyek, rítusok.
6. A vallás jelenségei 3: szakrális tárgyak, vallási élmény, intézmények, vallási specialisták, irányzatok, eretnekek.
7. A valláskutatás módszerei 1: vallás mint *sui generis* jelenség: teológia, vallásfenomenológia.
8. A valláskutatás módszerei 2: a vallás mint történeti jelenség, vallástörténet.
9. A valláskutatás módszerei 3: a vallás mint antropológiai jelenség, vallásetnológia.
10. A valláskutatás módszerei 4: a vallás mint társadalmi jelenség, vallásszociológia.
11. A valláskutatás módszerei 5: a vallás mint pszichológiai-biológiai jelenség, valláspszichológia, kognitív vallástudomány, funkcionalista és evolúciós megközelítések.
12. Egyes vallások: törzsi vallások; ókori keleti vallások; késő-antik vallások.
13. Egyes vallások: világvallások és a zsidóság helye közöttük; kortárs vallásosság.
14. Összefoglalás: hogyan lehetséges a zsidóság tudományos kutatása?

12. Elérendő kompetenciák (tudás, képesség, attitűd, autonómia, felelősség):

Tudás:

- Ismeri a zsidó és általános vallástudomány szakterületének fogalomrendszerét.
- Érti a vallástudomány különböző irányzatai által képviselt szemléletmódokat.
- Általános ismeretekkel rendelkezik a zsidó vallási és kulturális jelenségek vallástudományi értelmezésének módszereiről.
- Tisztában van a zsidó és általános vallástudomány jellemző kutatási kérdéseivel, áttekintéssel bír azok elemzési és értelmezési módszereiről.

Képesség:

- Képes a vallás fogalmát, a vallással kapcsolatos fogalmakat a maguk komplexitásában értelmezni.
- Képes a zsidóság vallási és kulturális jelenségeinek értelmezésére, elemzésére, mind belső (émikus), mind külső (étikus, vallástörténeti, vallásantropológiai stb.) nézőpontból.
- Képes a zsidóságról és a vallásokról szóló irodalmat forráskritikával, kontextuálisan értelmezni.
- A zsidó kultúráról és vallásról szerzett ismereteit képes önállóan is alkalmazni.

Attitűd:

- Érti és elfogadja, hogy a kulturális és vallási jelenségek történetileg és társadalmilag meghatározottak és változóak.
- Célja a zsidó vallás és kultúra gondolkodásmódjának hiteles és árnyalt közvetítése – a maga komplexitásában és a világ vallási jelenségeinek a kontextusában.
- Nyitott a vallási és kulturális sokszínűségekre. Tiszteli a sajátjától eltérő kultúrákat, és igénye van azok mélyebb megismerésére. Szakterületéről szerzett ismereteit alkalmazza önművelésében.

Autonómia és felelősség:

- Önállóan és kritikailag értékeli a zsidósághoz kapcsolódó kulturális jelenségeket.
- Tudatosan képviseli a judaisztika, valamint a zsidó és általános vallástudomány kutatásának módszereit, és elfogadja más tudományágak eltérő módszertani sajátosságait.
- Önállóan kialakítja történetileg és vallásilag koherens álláspontját a zsidósággal kapcsolatosan, és ezt környezetében is képviseli.

13. Előfeltételek a kurzus felvételéhez (ha van):

Formális előfeltétel nincs. Javasolt legalább három félév a zsidó vallás és vallástörténet terén.

14. Elvárások a szorgalmi időszak során:

Az órákon való aktív részvétel elvárás, azok anyaga könyvekből nehezen pótolható. A legtöbb előadáshoz egy-egy feladat kapcsolódik a Moodle-ban. Mindegyik feladat 5 pontot ér. Ezek közül minimum ötöt kell (a félévvégi aláíráshoz), maximum tízet lehet (a maximális pontszámhoz) beadni.

15. A félévvégi aláírás megszerzésének követelményei:

Legalább öt feladat benyújtása – értékelhető színvonalon – a Moodle-ban a félév során.

16. Az értékelés módja:

- Heti beadandó feladatok a félév során: max. 10×5 pont = 50 pont.
- Félév végi zárthelyi vizsga: max. 50 pont.

17. Irodalomjegyzék:

- Kötelező irodalom:

A kurzus tananyagát tartalmazó megfelelő (tan)könyv nem létezik, az órai prezentációk hozzáférhetők lesznek a Moodle-ban. Az alábbi irodalmak lefedik a kurzus néhány aspektusát:

Dieter Haller: *Atlasz: Etnológia* (Athenaeum 2000 Kiadó: Budapest, 2007), pp. 228–255.

Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás* (Budapest: Gondolat Kiadó, 1975. Reprint: Akkord Kiadó, 2012), pp. 195–211.

Komoróczy Géza: 'Elő-Ázsia'. In: Bodrogi Tibor et. al.: *Mitológiai ábécé* (Budapest: Gondolat Kiadó, 1978, pp. 115–183), pp. 148–164.

James C. Livingston: *Bevezetés a vallástudományba* (Budapest: Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 2021).

Megj.: A félév során beadandó feladatok további szemelvények feldolgozását igényelhetik.

- Ajánlott irodalom:

Braun, Willi and Russell T. McCutcheon (eds.). *Guide To The Study of Religion* (Cassell: London and New York, 2000).

Goldziher Ignác: *A zsidóság lényege és fejlődése* (Múlt és Jövő Kiadó: Budapest, 2000).

Goodman, Martin: 'The Nature of Jewish Studies'. In: idem (ed.): *The Oxford Handbook of Jewish Studies* (Oxford University Press: Oxford, etc., 2002, pp. 1–13).

Horváth Pál: *Vallásfilozófia és vallástörténet* (Zsigmond Király Főiskola – L'Harmattan Kiadó: Budapest, 2006).

Jensen, Jeppe Sinding: *What is Religion?* (Routledge, 2014), különösen az 1. fejezet.

Keleti Vallások c. sorozat füzetei (Kőrösi Csoma Társaság: Budapest, 1988–1991).

Olson, Carl (ed.): *Theory and Method in the Study of Religion: A Selection of Critical Readings* (Belmont, CA: Thomson Wadsworth, 2003).

Pals, Daniel: *Nine Theories of Religion* (Oxford University Press, 2014).

Sarnyai Csaba Máté és Máté-Tóth András (szerk.): *Szemelvények a magyar vallástudomány történetéből* (Vallástudományi könyvtár 8–9, L'Harmattan: Budapest, 2 kötet, 2013).

- Slone, D. Jason: *Religion and Cognition: A Reader* (Critical Categories in the Study of Religion, Equinox: London, 2006).
- Stausberg, Michael (Hrsg.): *Religionswissenschaft* ((De Gruyter Studium; de Gruyter, 2012).
- Stephenson, Barry: *Ritual: A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2015).
- Tweed, Thomas A.: *Religion: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2020).
- Von Glasenapp, Helmuth: *Az öt világvallás – Bráhmanizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám* (sok kiadás, például Akkord Kiadó, 2012).
- Willaime, Jean-Paul: *Sociologie des religions* (Que sais-je? 2961, Paris, 2004).

Megjegyzés: A vallásokkal kapcsolatos bevezető jellegű könyvek köre végeláthatatlan. Az érdeklődők számára Voigt Vilmos munkái (*A vallási élmény története: Bevezetés a vallástudományba*, Budapest, 2005; *A vallás megnyilvánulásai: Bevezetés a vallástudományba*, Budapest, 2006), és különösen azok irodalomjegyzékei szolgálhatnak kiindulópontul. A félév egyik fontos célja azon készség elsajátítása, hogy a hallgató felismerje egyrészt az émikus (az adott közösség belső nézőpontját) képviselő forrásokat, másrészt a tudományos nézőpontot képviselő szakirodalmat, és utóbbiakat a különböző vallástudományi megközelítések között el tudja helyezni.